

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ ГІГІЄНИ, ЕКОЛОГІЇ ТА ПРАВА

Кафедра фармації та біології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова навчально-методичної комісії
спеціальності 226 «Фармація, промислова
фармація»

_____ (підпис)

Грицина М. Р.
(ІПН)

«23» червня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти **«Магістр»**
(назва освітнього рівня)

галузь знань **22 «Охорона здоров'я»**
(назва галузі знань)

спеціальність **226 «Фармація, промислова фармація»**
(назва спеціальності)

вид дисципліни **Обов'язкова**
(обов'язкова / за вибором)

Львів – 2020-2021

Робоча програма з навчальної дисципліни «Клінічна фармація та фармацевтична опіка»
(назва навчальної дисципліни)

для студентів ОР магістр спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»
(освітній рівень) (наблюдувана спеціальність)

Розробник:

<u>К. мед.н., доцент</u> (особа, науковий ступінь та місце звання)	(ініціали та прізвище)	<u>Вісник О.І.</u>
<u>К. фарм.н., асистент</u> (особа, науковий ступінь та місце звання)	(ініціали та прізвище)	<u>Ткачук Л.І.</u>
<u>К. мед.н., асистент</u> (особа, науковий ступінь та місце звання)	(ініціали та прізвище)	<u>Ковальська М.С.</u>

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри фармації та біології
(назва кафедри)

протокол № 6 від «22» червня 2020 року

завідувач кафедри фармації та біології
(назва кафедри)

(підпис)	<u>Грицина М.Р.</u> (прізвище та ініціали)

Погоджено навчально-методичною комісією
спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»
(назва спеціальності)

протокол № 3 від «23» червня 2020 р.

Затверджено рішенням навчально-методичної ради
факультету ветеринарної гігієни, екології та права
(назва факультету)

протокол № 8 від «24» червня 2020 р.

голова ради

(підпис)	<u>Сливка Н. Б.</u> (прізвище та ініціали)

Ухвалено вченою радою факультету
протокол № 2 від «25» червня 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Всього годин					
	Денна форма навчання			Заочна форма навчання		
Кількість кредитів/годин	10,0 / 300			10,0 / 300		
Усього годин аудиторної роботи семестр	48	42	32	12	14	10
	7-ий	8-ий	9-ий			
в т.ч.:	-			-		
• лекційні заняття, год.	16	14	16	6	6	4
• практичні заняття, год.	-			-		
• лабораторні заняття, год.	32	28	16	6	8	6
• семінарські заняття, год.	-			-		
Усього годин самостійної роботи	57	63	58	93	91	80
Вид контролю	залік	перехідний залік	екзамен	залік	перехідний залік	екзамен

Примітка.

Частка аудиторного навчального часу студента у відсотковому вимірі:

для денної форми навчання – 41 %

для заочної форми навчання – 12 %

2. Предмет, мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Предмет, мета вивчення навчальної дисципліни:

Програма вивчення дисципліни призначена для вищих медичних закладів освіти України у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

Клінічна фармація та фармацевтична опіка як предмет має своєю метою підготовку студентів, які б володіли достатнім обсягом теоретичних знань та практичних навичок для проведення разом з лікарем роботи по забезпеченню максимально раціональної лікарської терапії у конкретного хворого, а також для здійснення фармацевтичної опіки пацієнтів в аптеці.

Дисципліна «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» закладає основи теоретичних знань та практичних навичок в області клінічної медицини та клінічної фармакології, аналізу та корекції лікарської терапії, здійснення вибору найбільш раціональних лікарських препаратів (ЛП) та їх комбінацій для конкретного хворого, сприяє формуванню умінь застосовувати знання з клінічної фармації в професійній діяльності при здійсненні фармацевтичної опіки. Дисципліна «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» базується на вивченні здобувачами вищої освіти біології з основами генетики, нормальної фізіології, анатомії людини, мікробіології з основами імунології, патологічної фізіології, біологічної хімії, фармакології, фармакотерапії, а також блоку хімічних дисциплін та технології ліків й інтегрується з цими дисциплінами. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» є принципи раціонального застосування ліків, шляхи профілактики побічної дії, підходи до фармацевтичної опіки

Головними завданнями при вивченні теоретичного та практичного курсу клінічної фармації є :

- засвоєння загальної синдромології та симптомології найбільш поширених захворювань в клініці внутрішніх хвороб;
- засвоєння ознак основних симптомів, які можуть лікуватися за допомогою безрецептурних ЛП в межах концепції самолікування (нежить, головний біль, діарея тощо) та синдромів, які потребують обов'язкового втручання лікаря;
- вивчення загальних принципів діагностики та методології диференціальної діагностики захворювань внутрішніх органів, засвоєння загальних принципів інтерпретації результатів обстеження хворого;
- засвоєння загальної методології та принципів вибору ЛП для ефективної та безпечної лікарської терапії, враховуючи функціональний стан хворого та фармакологічні особливості ЛП;
- вивчення факторів ризику розвитку та клінічних проявів побічної дії ЛП та їх комбінацій, засвоєння основних підходів до зниження побічної дії ЛП при призначенні їх конкретним хворим;
- засвоєння принципів оцінки ефективності та профілю безпеки застосування конкретних фармакологічних груп та ЛП;
- засвоєння основних принципів симптоматичної лікарської терапії захворювань і патологічних станів, при яких можливе відповідальне самолікування;
- засвоєння принципів та придбання навичок здійснення фармацевтичної опіки пацієнтів при лікуванні безрецептурними та рецептурними ЛП;
- засвоєння навичок отримання, аналізу та подання інформації про фармакологічні властивості ЛП, тобто проведення консультативної роботи про ЛП серед медичних працівників та різних верств населення;
- засвоєння принципів медичної деонтології, етичних норм поведінки провізора в клініці, взаємовідносинами провізора та лікаря, провізора та хворого;
- ознайомлення з основними видами медичної документації та методами клінічного обстеження хворих.

2.2. Завдання навчальної дисципліни(ЗК, ФК)

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування у студентів необхідних компетентностей:

-фахові:

ФК 1. Здатність проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення з метою профілактики поширених захворювань, попередження небезпечних інфекційних, вірусних та паразитарних захворювань, а також з метою сприяння своєчасному виявленню та підтриманню прихильності до лікування цих захворювань згідно з їхніми медико-біологічними характеристиками та мікробіологічними особливостями.

ФК 2. Здатність здійснювати консультування щодо рецептурних та безрецептурних лікарських засобів й інших товарів аптечного асортименту; фармацевтичну опіку під час вибору та реалізації безрецептурного лікарського засобу шляхом оцінки співвідношення ризик/користь, сумісності, показань та протипоказань керуючись даними про стан здоров'я конкретного хворого із врахуванням біофармацевтичних, фармакокінетичних, фармакодинамічних та

фізико-хімічних особливостей лікарського засобу та інших товарів аптечного асортименту.

ФК 6. Здатність забезпечувати раціональне застосування рецептурних та безрецептурних лікарських засобів та інших товарів аптечного асортименту згідно з фізико-хімічними, фармакологічними характеристиками, біохімічними, патофізіологічними особливостями конкретного захворювання та фармакотерапевтичними схемами його лікування.

ФК 20. Здатність використовувати у професійній діяльності знання нормативно-правових, законодавчих актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.

Програмні результати навчання (фахові):

ПРФ 17. Використовувати дані клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень для здійснення моніторингу ефективності та безпеки застосування лікарських засобів.

ПРФ 18. Визначати вплив факторів, що впливають на процеси всмоктування, розподілу, депонування, метаболізму та виведення лікарського засобу і обумовлені станом, особливостями організму людини та фізико-хімічними властивостями ЛЗ.

ПРФ 19. Надавати домедичну допомогу хворим при невідкладних станах та постраждалим у екстремальних ситуаціях.

ПРФ 20. Визначати переваги та недоліки лікарських засобів різних фармакологічних груп з урахуванням їхніх біофармацевтичних, фармакокінетичних та фармакодинамічних особливостей.

ПРФ 22. Проводити санітарно-просвітницьку роботу у фаховій діяльності при виникненні спалахів інфекційних захворювань.

3. Структура навчальної дисципліни
3.1. Розподіл навчальних занять за розділами дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	лаб.	с.р.		л	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розділ 1. Основні положення клінічної фармації та клінічної фармакології. Клініко-фармацевтичні підходи до раціонального застосування лікарських засобів при лікуванні захворювань ревматології, кардіології.								
Тема 1-6. Основні положення клінічної фармації та клінічної фармакології. Побічна дія ліків. Принципи належної клінічної практики	55	12	20	23	55	3	3	49
Тема 7. Клінічна фармація в ревматології	25	2	6	17	25	1	1	23
Тема 8. Клінічна фармація в кардіології	25	2	6	17	25	2	2	21
Всього за розділом 1	105	16	32	57	105	6	6	93
Розділ 2. Клініко-фармацевтичні підходи до раціонального застосування лікарських засобів при лікуванні захворювань пульмонології, ендокринології, гастроентерології, нефрології, алергології								
Тема 4. Клінічна фармація в пульмонології	18	2	4	12	21	1	1	19
Тема 5. Клінічна фармація в ендокринології	20	4	4	12	22	2	2	18
Тема 6. Клінічна фармація в гастроентерології та гепатології	25	4	8	13	21	1	2	18
Тема 7. Клінічна фармація в нефрології	22	2	6	14	21	1	2	18
Тема 8. Клінічна фармація в алергології	20	2	6	12	20	1	1	18
Всього за розділом 2	105	14	28	63	105	6	8	91
Розділ 3. Клініко-фармацевтична опіка при застудних, алергічних захворюваннях, симптоматичному лікуванні розладів травлення, залізодефіцитних станів, опіках та відмороженнях та у вагітних та лактуючих.								
Тема 1. Головні положення та принципи фармацевтичної опіки.	11	2	2	7	11	0,5	0,5	10
Тема 2. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванню застудних захворювань.	11	2	2	7	11	0,5	0,5	10
Тема 3. Фармацевтична опіка при профілактиці застудних захворювань.	11	2	2	7	11	0,5	0,5	10
Тема 4. Фармацевтична опіка хворих та лікарів при фармакотерапії алергічних захворювань.	11	2	2	7	11	0,5	0,5	10
Тема 5. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні розладів травлення(печія,закреп,метеоризм,дизбakterіоз).	11	2	2	7	11,5	0,5	1	10

Тема 6. Фармацевтична опіка при лікуванні залізодефіцитних станів.	11	2	2	7	11,5	0,5	1	10
Тема 7. Фармацевтична опіка хворих та лікарів при опіках та відмороженнях.	12	2	2	8	11,5	0,5	1	10
Тема 8. Фармацевтична опіка лікаря та пацієнта при застосуванні лікарських засобів різних груп у вагітних та лактуючих.	12	2	2	8	11,5	0,5	1	10
Всього за розділом 3	90	16	16	58	90	4	6	80
Усього годин	300	46	76	178	300	16	20	264

3.2. Лекційні заняття

№ з/п	Тема	К-ть год	
		ДФН	ЗФН
Розділ 1			
1.	Основні положення клінічної фармації та клінічної фармакології. Побічна дія ліків. Принципи належної клінічної практики. Основи деонтології, етики спілкування з медичним персоналом, хворими; Основні принципи симптоматичної лікарської терапії захворювань і патологічних станів при яких можливе відповідальне самолікування; Особливості брендівих і генеричних лікарських засобів, вимоги до генеричних лікарських засобів;	2	0,5
2.	Доказова медицина – як інструмент забезпечення раціональності фармакотерапії. Обов'язки та ступінь відповідальності провізора (фармацевта) та ефективність лікарської лікарської терапії при здійсненні фармацевтичної опіки; Дотримання правил фармацевтичної етики та деонтології; Рандомізовані та не рандомізовані і когортні дослідження;	2	0,5
3.	Дослідження біоеквівалентності ліків. Провізор повинен здійснювати разом з лікарем в конкретній клінічній ситуації вибір оптимальних лікарських препаратів в кожній фармакологічній групі, їх лікарської форми, дози та шляхів введення враховуючи особливості їх фармакодинаміки та фармакокінетики;	2	0,5
4.	Дослідження біодоступності ліків. Визначити взаємозв'язок фізико-хімічних властивостей із фармакокінетичними та фармакологічними параметрами лікарських засобів (біодоступність, шлях введення, можливість проникнення через гісто-гематичні бар'єри);	2	0,5
5.	Побічна і не бажана дія лікарських засобів. Вміти визначити модулюючий вплив їжі на фармакокінетичні та фармакологічні властивості лікарських засобів (часта кількість всмоктування, тривалість дії, шлях виведення, можливості прояву небажаної дії та ін.); Визначити переваги та недоліки тієї чи іншої лікарської форми конкретних лікарських препаратів різних фармакологічних груп з урахуванням біофармацевтичних фармакокінетичних та	2	0,5

	фармакорлогічних особливостей лікарського засобу;		
6.	Використання лікарських засобів при певних станах: Сироваткова хвороба, набряк Квінке. Вміти визначити диференційну діагностику етіології та механізмів виникнення кропив'янок , що ґрунтується на визначенні особливостей анамнезу клінічного перебігу захворювання ефективності лікування та результатах обстеження. Вивчення протоколу надання медичної допомоги хворим на алергічну кропив'янку та набряк Квінке.	2	0,5
7.	Клінічна фармація в ревматології. Принципи клініко - фармацевтичного підходу до вибору ЛП для лікування системних захворювань сполучної тканини, ревматизму та обмінно-дистрофічних захворювань суглобів. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в ревматології.	2	0,5
8.	Клінічна фармація в кардіології. Принципи клініко-фармацевтичного підходу до вибору ЛП в кардіології. Лікування ішемічної хвороби серця (ІХС) протоколи лікування , невідкладна допомога при гіпертонічній кризі (ГК) протоколи лікування; Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в кардіології;	2	0,5
	Всього за розділом 1	16	4
Розділ 2			
9.	Клінічна фармакологія в пульмонології. Вивчення симптомів і синдромів при захворюваннях органів дихання: кашель , задишка , біль у грудній клітці , синдром бронхообструкції та синдром дихальної недостатності , клінічна фармакологія антимікробних лікарських препаратів , які використовують при захворюваннях органів дихання (пеніциліни, цифалоспорини , карбапенеми макроліди , фторхінолони) підходи до раціонального вибору АБ ЛП при захворюваннях органів дихання.	2	1
10.	Клінічна фармація в ендокринології. Принципи клінікофармакологічного підходу до вибору лікарських препаратів для лікування синдрому гіпотерозу , синдрому гіпертериозу, синдрому йододифіциту; Вивчення захворювань ендокринної системи (цукровий діабет 1-го та 2-го типу , дифузний токсичний зоб, гіпотериоз), які вимагають обов'язкового втручання лікаря , протоколи їх лікування.	4	2
11.	Клінічна фармація в гастроентерології. Клінічна фармація в гепатології. Підходи до раціонального вибору ЛП при захворюваннях ШКТ і підшлункової залози; Спільне застосування лікарських препаратів , які впливають на функцію ШКТ та підшлункової залози і взаємодія з лікарськими препаратами інших фармакологічних груп; Особливості використання ЛП які застосовуються в гастроентерології при наявності супутньої патології. Вплив функціонального стану шлунка , кишківника і підшлункової	4	1

	залози на клінічну ефективність ЛП;		
12.	Клінічна фармакорлогія в нефрології. Клінічна фармакологія основних лікарських препаратів , що застосовуються для лікування інфекційних і імунозапальних захворювань нирок і сечовидільних шляхів, підходи до раціонального вибору АБ ЛП при інфекційних захворюваннях гирок і сечовидільних шляхів;Протоколи їх лікування;	2	1
13.	Клінічна фармація в алергології. Сучасні лікарські форми, які використовуються при захворюваннях алергічної природи, їх клініко-біофармацевтичні особливості, правила та умови раціонального застосування. Критерії ефективності та безпеки лікарської терапії в алергології. Принципи фармацевтичної опіки хворих з алергозами. Безрецептурні ЛП, які використовуються при захворюваннях алергічної природи. Лікарська хвороба.	2	1
	Всього за роздалом 2	14	6
	Розділ 3		
1	Головні положення та принципи фармацевтичної опіки. Студенти і провізори повинні вміти обирати оптимальні ліки у конкретному випадку, визначити раціональні шляхи надходження та режиму дозування у різних хворих, адекватно змінювати окремі лікарські засоби, виявляти та попереджувати побічну дію ліків.	2	0,5
2	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванню застудних захворювань. Розглянути принципи клініко- фармацевтичного підходу до вибору лікарських препаратів для симптоматичного лікування застудних захворювань. Використання монокомпонентних чи багатоконпонентних Л.З. при лікуванні болю в горлі.	2	0,5
3	Фармацевтична опіка при профілактиці застудних захворювань. Розглянути і обґрунтувати вибір ОТЗ- засобів для лікування риніту.	2	0,5
4	Фармацевтична опіка хворих та лікарів при фармакотерапії алергічних захворювань. Принципи Ф.О. при лікуванні гострих алергічних захворювань. Особливості показання до приймання Н1-гістаміноблокаторів I- II-III покоління.	2	0,5
5	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні розладів травлення(печія,закреп,метеоризм,дизбактеріоз). Підходи до раціонального вибору лікарських препаратів при захворюваннях ШКТ і розладах травлення. Вивчення препаратів які використовують при лікуванні діареї, метеоризму і дизбіозу товстої кишки.	2	0,5
6	Фармацевтична опіка при лікуванні залізодефіцитних станів. Ознайомлення з основами етіологічної причини розвитку залізодефіцитної анемії.	2	0,5

7	Фармацевтична опіка хворих та лікарів при опіках та відмороженнях. Догляд за хворими в рамках Ф.О. Характеристика найбільш поширених опіків шкіри.	2	0,5
8	Фармацевтична опіка лікаря та пацієнта при застосуванні лікарських засобів різних груп у вагітних та лактуючих. Оцінка відбору критеріїв Л.З. за ступенем ризику для плоду. Особливості фармакокінетики Л.З. у вагітних. Особливості фармакокінетики Л.З. у плоду.	2	0,5
	Всього за розділом 3	16	4
	За курсом	46	16

3.3. Практичні (лабораторні, семінарські) заняття

№ з/п	Тема	К-ть год	
		ДФН	ЗФН
Розділ 1			
1.	Вступ до клінічної фармації. Предмет і задачі. Основні поняття клінічної фармації. Методи обстеження хворого. Симптоми і синдроми у клініці внутрішніх хвороб. Медична документація.	4	0,5
2.	Основні принципи клінічної фармакології. Клінічні аспекти фармакодинаміки і фармакокінетики. Види взаємодії ліків. Клінічні критерії ефективності та безпеки лікарської терапії.	4	0,5
3.	Побічна дія ліків. Клінічне вивчення лікарських засобів. Етапи вивчення ЛП, біоетичні аспекти клінічних досліджень.	4	1
4.	Клінічна фармація в ревматології. Загальна семіотика захворювань опорно-рухового апарату. Симптоми і синдроми у ревматології.	4	1
5.	Принципи клініко-фармацевтичного підходу до вибору ЛП для лікування системних захворювань сполучної тканини, ревматизму та обмінно-дистрофічних захворювань суглобів. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в ревматології.	4	1
6.	Клінічна фармація в кардіології. Загальна семіотика захворювань ССС. Симптоми і синдроми в кардіології. Методи обстеження хворих із захворюваннями ССС.	4	1
7.	Принципи клініко-фармацевтичного підходу до вибору ЛП для лікування ІХС, атеросклерозу.	4	0,5
8.	Клінічна фармація в кардіології. Принципи клініко-фармацевтичного підходу до вибору ЛП для лікування артеріальної гіпертензії.	4	0,5
	Всього за розділом 1	32	6
Розділ 2			
1.	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні застудних захворювань (біль у горлі, риніт, кашель, лихоманка).	2	0,5
2.	Фармацевтична опіка при профілактиці застудних захворювань.	2	0,5
3.	Клінічна фармація в ендокринології. Загальна семіотика захворювань залоз внутрішньої секреції. Цукровий діабет, дифузний токсичний зоб, захворювання гіпофіза і наднирникових залоз. Клінічна фармакологія ЛП, які застосовуються для	4	1

	лікування ендокринної патології. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в ендокринології.		
4.	Клінічна фармація в гастроентерології. Симптоми і синдроми при основних захворюваннях органів ШКТ. Хронічні захворювання підшлункової залози.	4	1
5.	Клінічна фармація в гастроентерології. Клінічна фармакологія ЛП, які використовуються для лікування кислотозалежних станів. Клінічна фармакологія поліферментних ЛП. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в гастроентерології.	4	1
6.	Клінічна фармація у гепатології. Загальна семіотика захворювань гепатобіліарної системи, методи обстеження хворих. Симптоми і синдроми в гепатології. Клінічна фармація в гепатології. Клінічна фармакологія ЛП, які застосовуються для лікування захворювань гепатобіліарної системи. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в гепатології.	4	2
7.	Клінічна фармакологія в нефрології. Клінічна фармакологія основних лікарських препаратів, що застосовуються для лікування інфекційних і імунно-запальних захворювань нирок і сечовидільних шляхів, підходи до раціонального вибору ЛП при інфекційних захворюваннях нирок і сечовидільних шляхів; Протоколи їх лікування;	4	1
8.	Клінічна фармація в алергології. Загальна семіотика алергійних захворювань, методи обстеження хворих. Гострі алергози: кропив'янка, набряк Квінке, анафілактичний шок. Клінічна фармакологія антиалергійних засобів. Критерії ефективності і безпеки лікарської терапії в алергології. Лікарська хвороба.	4	1
	Всього за розділом 2	28	8
Розділ 3			
1.	Засвоєння основних положень та принципів фармацевтичної опіки.	2	0,5
2.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для симптоматичного лікування застудних захворювань.	2	0,5
3.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для профілактики застуди.	2	0,5
4.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для симптоматичного лікування алергічних станів.	2	0,5
5.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для симптоматичного лікування розладів травлення.	2	1
6.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для симптоматичного лікування та профілактики застуди залізодефіцитних станів.	2	1
7.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для симптоматичного лікування термічних і хімічних опіків.	2	1
8.	Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних контрацептивних лікарських засобів .Попередження небажаної вагітності та сприяння плануванню сім'ї.	2	1
	Всього за розділом 3	16	6
	Разом	76	20

3.4. Самостійна робота

№ з/п	Тема	К-ть год	
		ДФН	ЗФН
Розділ 1			
1.	Сучасні лікарські форми для лікування серцево-судинної недостатності.	5	8
2.	Сучасні лікарські форми в пульмонології , лікування, клінічна фармакологія АБ ЛП, критерії ефективності та безпечності обраного лікування.	5	8
3.	Сучасні лікарські форми в нефрології , клінічні прояви, підходи до медикаментозного лікування, клінічна фармакологія ЛП, критерії ефективності та безпечності обраного лікування.	5	8
4.	Практичні функції провізора (фармацевта), які необхідні для здійснення опіки (методика збору лікарського анамнезу, розробка плану моніторингу побічної дії ЛП, профілактичні заходи щодо можливого прояву побічної дії та інше).	5	8
Всього за розділом 1		20	32
Розділ 2			
1.	Сучасні лікарські форми для лікування патобіліарної системи.	5	8
2.	Сучасні лікарські форми в гастроентерології.	5	8
3.	Сучасні лікарські форми для лікування підшлункової залози, дифузного зобу.	5	8
4.	Сучасні лікарські форми для лікування болю голови, особливості їх використання. Немедикаментозні методи усунення болю голови.	5	8
5.	Сучасні лікарські форми для лікування болю голови, особливості їх використання. Немедикаментозні методи усунення болю голови.	5	8
Всього за розділом 2		25	40
1.	Формування домашньої аптечки першої допомоги.	5	8
2.	Формування домашньої аптечки першої допомоги для немовлят.	5	8
3.	Формування домашньої аптечки першої допомоги для подорожей	5	8
4	Формування домашньої аптечки першої допомоги для службових приміщень.	5	8
Всього за розділом 3		20	32
Всього за розділами 1-3		65	104
Підготовка до навчальних занять та контрольних заходів		113	160
Всього		178	264

4. Індивідуальні завдання

Для покращення поточного контролю студентам пропонуються на вибір теми творчих робіт:

1. Клінічна фармація у людей похилого віку.
2. Клінічна фармація у педіатрії.
3. Клінічна фармація у неонатології.

5. Методи навчання

Вивчення предмету проводиться за допомогою наступних методів:

- викладання лекційного матеріалу;
- використання навчального наглядного обладнання (таблиць, стендів, муляжів тощо);
- використання презентацій, відеофільмів;
- розв'язування тестів, ситуаційних задач;
- проведення лабораторних досліджень та оцінка їх результатів;
- науково-дослідна робота;
- самостійна робота студентів.

Основними видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: лекції; лабораторні заняття; самостійна позааудиторна робота студентів (СРС).

6. Методи контролю

Згідно з вимогами Тимчасового Положення про організацію освітнього процесу в Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (2015) система оцінювання знань студентів передбачає два види контролю - поточний та підсумковий.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті, зміст якого узгоджується з темою цього заняття. Основними видами контролю знань є тестові контрольні роботи та усне опитування. Результати контрольної роботи оцінюються за чотирьох бальною шкалою («2», «3», «4», «5»). Поточний контроль та оцінювання знань студентів з тем самостійної роботи здійснюється під час проведення тестового контролю на відповідному аудиторному занятті. Підсумковий контроль засвоєння та оцінювання знань студентів проводиться після закінчення вивчення ними програми навчальної дисципліни шляхом виставлення їм заліку.

До цього виду контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою.

7. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Максимальна кількість балів за дисципліну «Клінічна фармація та фармацевтична опіка», яку може отримати студент впродовж навчального року (три семестри- 7,8,9) за всі види навчальної роботи, становить 100 в кожному семестрі. Вивчення дисципліни у **сьомому** семестрі завершується заліком, **восьмому** - перехідним заліком, а у **дев'ятому** – екзаменом

Успішність студента оцінюється за 100-бальною шкалою під час проведення поточного та підсумкового контролю знань, яким є **залік**.

Поточний контроль проводиться протягом семестру шляхом усного опитування, тестового і письмового контролю, перевіркою виконання тем самостійної роботи тощо.

Максимальна кількість балів за засвоєння розділів дисципліни протягом семестру становить 100:

100 (ПК) – 100 максимальних балів з поточного контролю, які може набрати студент за семестр.

$$\text{ПК} = \frac{100 \cdot \text{САЗ}}{5} = 20 \cdot \text{САЗ}$$

- *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх одержаних студентом оцінок;
- *max ПК* – максимально можлива кількість балів за поточний контроль у відповідному семестрі дорівнює 100 балів;
- 5 – максимально можливе *САЗ*

Результати поточного контролю оцінюються за чотирибальною («2», «3», «4», «5») шкалою. Оцінювання рівня знань студентів проводиться за наведеною нижче шкалою.

Розподіл балів для перехідного заліку.

Максимальна кількість балів протягом семестру становить 100, вони розподіляються таким чином:

$$50 (\text{ПК}) + 50 (\text{К}) = 100, \text{ де:}$$

де 50 (ПК) – 50 максимальних балів з поточного контролю, які може набрати студент за семестр

Поточний контроль проводиться протягом семестру шляхом усного опитування, тестового контролю, перевіркою виконання тем самостійної роботи тощо. Результати поточного контролю оцінюються на чотирибальною („2”, „3”, „4”, „5”) шкалою. В кінці семестру визначається середнє арифметичне значення (*САЗ*) усіх одержаних студентом оцінок з наступним переведенням його у бали за формулою:

$$\text{ПК} = \frac{50 \cdot \text{САЗ}}{5} = 10 \cdot \text{САЗ}$$

50 (К) – 50 максимальних балів, які може набрати студент за колоквиум.

Для перехідного заліку характерним є проведення колоквиуму. Колоквиум може проводитись у формі: усної індивідуальної бесіди викладача зі студентом, в ході якої студенти вчаться висловлювати свою точку зору з окремих питань, захищати свою позицію, застосовуючи здобуті знання, а викладач має можливість оцінити рівень засвоєння студентами навчального матеріалу; перевірки рефератів, проєктів, письмових робіт тощо.

Розподіл балів в дев'ятому семестрі, який завершується екзаменом такий

$$50 (\text{ПК}) + 50 (\text{Е}) = 100, \text{ де:}$$

50 (ПК) – 50 максимальних балів з поточного контролю (ПК), які може набрати студент за семестр;

50 (Е) – 50 максимальних балів, які може набрати студент за екзамен.

Успішність студента оцінюється відповідно до критеріїв:

5 – «відмінно» – студент виявляє особливі здібності, має високий показник знань матеріалу дисципліни, правильно використовує набуті знання для побудови відповідей, володіє термінологією, самостійно розкриває власну думку.

4 – «добре» – студент правильно і глибоко розуміє питання дисципліни, вміє проявити знання, зіставляти, узагальнювати систематизувати інформацію, має власний підхід до розкриття поставленого питання.

3 – «задовільно» – студент висвітлює незначну частину теоретичного матеріалу дисципліни, не повністю виявляє знання і розуміння основних положень, основну частину відповідей відтворює на репродуктивному рівні.

2 – «незадовільно» – студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, елементарного поняття, відповіді невірні, що демонструють нерозуміння суті питань дисципліни.

Вираховування підсумкової оцінки та переведення її в бали можна зробити з допомогою таблиці 1. Кожній сумі балів відповідає оцінка за національною шкалою та шкалою ЄКТС (табл. 1).

Таблиця 1.

Шкала оцінювання успішності студентів

За 100- бальною шкалою	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен, диференційований залік	Залік	
90 – 100	Відмінно	Зараховано	A
82 – 89	Добре		B
74 – 81			C
64 – 73	Задовільно		D
60 – 63			E
35 – 59	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання		FX
0 – 34	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни		F

Умови складання студентом підсумкового та поточного контролю знань визначені у “Положенні про організацію навчального процесу” (2015).

Поточний контроль проводиться викладачами під час аудиторних занять. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, тестування.

Контрольна робота оцінюється за змістом, повнотою викладеного матеріалу та рівнем самостійності. Максимальна оцінка за виконання контрольної роботи становить 20 балів.

Екзамен - це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр. Екзамени складають в період екзаменаційної сесії, строки проведення яких встановлюють відповідно з календарним графіком навчального процесу. Екзамен проводиться за білетами в усній формі. Максимальна оцінка відповідей на всі питання білета становить 50 балів.

8. Навчально-методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Методичні матеріали комп'ютерних презентацій лекцій.
3. Навчальний посібник.
4. Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи студентів.
5. Завдання для поточного та підсумкового контролю.
6. База тестових завдань.
7. Завдання для самостійної роботи студентів.
8. Завдання до комплексної контрольної роботи.
9. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів.

9. Рекомендована література Основна (базова)

1. Державний формуляр лікарських засобів / М-во охорони здоров'я України, Центр формуляр. комітет, Держ. експерт. центр К., 2013. Вип. 5. 900 с.
2. Зупанец І.А. Фармацевтична опіка : атлас / І.А.Зупанец, В.П. Черних, С.Б. Попов и др. ; под ред. І.А. Зупанца, В.П. Черниха. Київ : Фармацевт Практик, 2007. 146 с.
3. Клинические испытания лекарств / В.И. Мальцев, Т.К. Ефимцева, Ю.Б. Белоусов, В.Н. Коваленко, А.Г. Румянцев, А.П. Викторов, И.А. Зупанец и др. ; под ред. В.И. Мальцева, Т.К. Ефимцевой, Ю.Б. Белоусова, В.Н. Коваленко. - 2-е изд., перераб. и доп. Киев : Морион, 2006. 456 с.
4. Клінічна фармакологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / С.В. Нальотов, І.А. Зупанець, Т.Д.Бахтєєва та ін. ; за ред. І.А. Зупанця, С.В. Нальотова, О.П. Вікторова. Х.: Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2007. Т. 1. 348 с.; Т. 2. 312 с.
5. Клінічна фармакологія : підручник / О.Я. Бабак, О.М. Біловол, Н.П. Безугла, В.І. Волков, І.А. Зупанець ; за ред. О.Я. Бабака, О.М. Біволола, І.С. Чекмана. 2-е вид., перероб. та доп. К. : Медицина, 2010. 776 с.
6. Клиническая фармакология : учебник / под ред. О.Я. Бабака, А.Н. Беловола, И.С. Чекмана. - Киев : ВСИ "Медицина", 2012. 728 с. (серед авт. кол. І.А. Зупанець) (утвержден МОЗ України).
7. Клінічна фармація : підручник / І.А. Зупанець, В.П. Черних, І.Г. Купновицька та ін. ; за ред. В.П. Черниха, І.А. Зупанця, І.Г. Купновицької. Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2013. 912 с. (затверджений МОНМС України, лист № 1/11-6546 від 22.07.2011 р.).
8. Клінічна фармація (фармацевтична опіка): підруч. для студ. вищ. мед. (фармац.) навч. закл. / І.А. Зупанець, В.П. Черних, Т.С. Сахарова, С.Б. Попов, Н.П. Безугла, Є.Ф. Грінцов, С.В. Місюрьова, Н.В. Бездітко та ін. Харків: НФаУ : Золоті сторінки, 2011. 704 с.
9. Клінічна фармація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.А. Зупанець, І.С. Чекман, С.Б. Попов та ін. ; під ред. І.А. Зупанця, І.С. Чекмана Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2009. 176 с.
10. Клінічні лабораторні методи дослідження / І.А. Зупанець, В.Ф. Москаленко, С.В. Місюрьова та ін. ; за ред. І.А. Зупанця, В.Ф. Москаленка. - 2-ге вид. перероб. і доп. - Х. : Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2001. - 178 с.
11. Компендиум 2012 - лекарственные препараты / В.Н. Коваленко, С.В.Сур, И.А. Зупанец и др.; под ред. В.Н. Коваленко. К.: Морион, 2012. 2320 с.
12. Лекарственные препараты Украины / М-во здравоохранения Украины, Нац. фармац. ун-т ; авт. кол.: А.Н. Беловол, В.А. Георгиянц, О.М. Гладченко и др. ; под ред. В.П. Черних, И.А. Зупанца Харьков : Изд-во НФаУ : Золотые страницы, 2005 512 с.
13. Наказ МОЗ № 875 від 10.10.2013 р. «Про затвердження протоколів провізора (фармацевта) при відпуску безрецептурних лікарських засобів».
14. Наказ МОЗ України №166 від 26.02.2013 р. «Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів».
15. Наказ МОЗ України від 13.09.2010 р. №769 «Про затвердження концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки».
16. Наказ МОЗ України від 27.12. 2006 р. №898 «Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування».
17. Накази МОЗ України, База стандартів медичної допомоги в Україні, http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_standardsofmedicalaid/
18. Основи внутрішньої медицини : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т.1 / В.Г.

- Передерій, С.М. Ткач. Вінниця : Нова книга, 2009. 640 с.
19. Основи внутрішньої медицини [Текст] : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т. 2 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. Вінниця : Нова книга, 2009. 784 с.
20. Передерій В. Г. Основи внутрішньої медицини : підручник. Т. 3. Диференціальний діагноз і ведення хворих у клініці внутрішньої медицини. Гострі та невідкладні стани у клініці внутрішньої медицини / В. Г. Передерій, С. М. Ткач. Вінниця : Нова Книга. 2010. 1006 с.
21. Основи клінічної медицини : підручник / М.І. Швед, М.А. Андрейчин, Н.В. Пасеченко [та ін.] ; за ред. М.І. Шведа Тернопіль: ТДМУ, 2008 796 с.
22. Основи клінічної медицини: симптоми та синдроми в практичній фармації : навч. посіб. / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик [та ін.]; за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця Х.: Золоті сторінки, 2010 92 с.
23. Основы рационального применения лекарств и фармацевтической опеки в акушерско-гинекологической практике / А.В. Зайченко, О.И. Шевченко, А.П. Викторов, А.В. Сторчак ; под ред. И.А. Зупанца, О.В. Грищенко. Харьков : Золотые страницы, 2003. 204 с.
24. От субстанции к лекарству : учебное пособие / П.А. Безуглый, В.В. Болотов, И.С. Грищенко и др. ; под ред. В.П. Черных. Харьков : Изд-во НФаУ : Золотые страницы, 2005. 1244 с.
25. ОТС™: ответственное самолечение / под ред. И.А. Зупанца, И.С. Чекмана. 6-е изд., перераб. и доп. Киев : Фармацевт Практик, 2010. 207 с.
26. Фармацевтична енциклопедія / Н.М. Авраменко, Ю.М. Азаренко, Л.М. Алексеева та ін. ; за ред. В.П. Черних 2-ге вид., доп. Киев : Морион, 2010. 1632 с.: іл. 16с.

Допоміжна

27. Атлас клинической гастроэнтерологии / А. Форбс, Дж.Дж. Мисиевич, К.К. Комптон [и др.] ; перевод с англ. под ред. В.Г. Передерия М. : РИД ЭЛСВИВЕР, 2010 389 с.
28. Астахова А.В. Неблагоприятные побочные реакции и контроль безопасности / А.В. Астахова, В.К. Лепяхин 2-е изд., испр. и доп М. : Экс- мо, 2008 256 с.
29. Гребенев А.Л. Пропедевтика внутренних болезней : учебник / А.Л. Гребенев М. : Медицина, 2001 592 с.
30. Деримедведь Л.В., Перцев И.М., Шуванова Е.В., Зупанец И.А. Взаимодействие лекарств и эффективность фармакотерапии. - Х.: Мегаполис, 2001. - 784 с.
31. Дроговоз С.М., Гудзенко А.П., Бутко Я.А., Дроговоз В.В. Побочное действие лекарств: учебник-справочник. - Х.: «СИМ», 2010 - 480 с.
32. Здоров'я та охорона здоров'я населення України: європейський вимір (атлас) / за заг. ред. чл.-кор. НАМН України, проф. В.Ф. Москаленка К., 2009 240 с.
33. Клиническая фармакология : учеб. / под ред. В.Г. Кукеса. - 4-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2008. - 1056 с.
34. Клінічна нефрологія / за ред. Л.А. Пирого, М.А. Романенко. - К. : Здоров'я, 2004 528 с.
35. Кукес В.Г. Клиническая фармакология и фармакотерапия / под ред. В.Г. Кукеса, А.К. Стародубцева М. : ГЭОТАР-Медиа, 2006 640 с.
36. Михайлов И.Б. Клиническая фармакология. - С.-Пб.: Фолиант, 2002.-520 с.
37. Неблагоприятные побочные эффекты лекарственных средств / А.Б. Зборовский, И.Н. Тюренок, Ю.Б. Белоусов М. : ООО «Медицинское информационное агенство», 2008 656 с.
38. Основы кардиологии: принципы и практика / под ред. Клива Розендорфа 2-е изд Львов: Медицина світу, 2007 1064 с.
39. Остеоартроз: консервативная терапия : монографія / Н.А. Корж, А.Н. Хвисяк, Н.В. Дедух и др. ; под ред. Н.А. Коржа, Н.В. Дедух, И.А. Зупанца. - Харьков : Золотые страницы, 2007. -

424 с.

40. Остеопороз: эпидемиология, клиника, диагностика, профилактика и лечение / под ред. Н.А. Коржа, В.В. Поворознюка, Н.В. Дедух, И.А. Зупанца. - Харьков : Золотые страницы, 2002. - 650 с.
41. Рациональная фармакотерапия аллергических заболеваний : рук. для практикующих врачей / Р.М. Хаитов, Н.И. Ильина, Т.В. Латышева [и др.] ; под общ. ред. Р.М. Хаитова М. : Литтера, 2004 874 с.
42. Рациональная фармакотерапия в нефрологии : рук. для практикующих врачей / Н.А. Мухин, Л.В. Козловская Е.М. Шилов [и др.] ; под общ. ред. Н.А. Мухина М. : Литтера, 2006 896 с.
43. Рациональная фармакотерапия заболеваний органов дыхания : рук. для практикующих врачей / А.Г. Чучалин, С.Н. Авдеев, В.В. Архипов [и др.] ; под общ. ред. А.Г. Чучалина М. : Литтера, 2004 874 с.
44. Рациональная фармакотерапия заболеваний органов пищеварения : рук. для практикующих врачей / В.Т. Ивашкин, Т.Л. Лапина [и др.] ; под общ. ред. В.Т. Ивашкина М. : Литтера, 2003. 1046 с.
45. Рациональная фармакотерапия заболеваний эндокринной системы и нарушений обмена веществ : рук. для практикующих врачей / И.И. Дедов, Г.А. Мельниченко, Е.Н. Андреева [и др.] ; под общ. ред. И.И. Дедова М. : Литтера, 2006. 1080 с.
46. Рациональная фармакотерапия ревматических заболеваний : рук. для практикующих врачей / В.А. Насонова, Е.Л. Насонов, Р.Т. Алекперов [и др.] ; под общ. ред. В.А. Насоновой М. : Литтера, 2003. 507 с.
47. Рациональная фармакотерапия сердечно-сосудистых заболеваний : рук. для практикующих врачей / Е.И. Чазов, Ю.Н. Беленков, Е.О. Борисова [и др.] ; под общ. ред. Е.И. Чазова М. : Литтера, 2005. 972 с.
48. Руководство по кардиологии / под ред. В.Н. Коваленко К. : МОРИОН, 2008 1424 с.
49. Руководство по медицине: Диагностика и терапия / под ред. Р. Баркоу и Э. Флетчера : в 2 т М. : Мир, 1997 Т.1 868 с. ; Т.2. 872 с.
50. Семіотика і діагностика внутрішніх хвороб (фізичні методи обстеження) / за заг. ред. В.М. Василюка 2-ге вид., перероб. і доп Тернопіль : ТДМУ, 2005 460 с.
51. Серцево-судинні захворювання / за ред. В.М. Коваленка та М.І. Лутая // Довідник «VADEMECUM info ДОКТОР «Кардіолог» К. : ТОВ «Здоров'я України», 2005. 542 с.
52. Стандарти якості аптечних послуг. Належна аптечна практика / Міжнар. фармац. федерація (International Pharmaceutical Federation) / за ред. В.Т. Чумака К. : Моріон, 2009.
53. Фармацевтический сектор: фармаконадзор за лекарственными препаратами для человека / под ред. А.В. Стефанова (пред. редкол.) и др. ; авт.- сост. Н.А. Ляпунов, Л.И. Ковтун, Е.П. Безуглая и др К. : Морион, 2002. 216 с.
54. Фармацевтичні та медико-біологічні аспекти ліків. Навчальний посібник / За ред. І.М. Перцева. Видання друге, перероблене та доповнене Вінниця : Нова книга, 2007. 728 с.
55. Applied Therapeutics: The Clinical Use Of Drugs / Edited by M.A. Koda- Kimble, L.Y. Young, B.K. Alldredge et. al 10th edition Copy- right©2012 Lippincott & Wilkins. 2960 p.
56. Current Medical Diagnosis and Treatment / S.J. McPhee, M. A. Papadakis, M. Lawrence [et al.] ; Ed. Lawrence M New York : McGraw-Hill Medical, 2008. 1672.
57. Goodman & Gilman's. The Pharmacological Basis of THERAPEUTICS / Laurence L. Brunton, John S. Lazo, Keith L. Parker New York : McGrawHill Medical, 2006 2021 p.
58. Harrison's PRINCIPLES OF INTERNAL MEDICINE/ Anthony S. Fauci, Eugene Braunwald, Dennis L. Kasper [et al.] New York : McGraw-Hill Medical, 2008. 2754 p.
59. New Guide to Medicines & Drugs / John A. Henry, Michael Peters, Maja Balic et al London : Dorling Kindersley Limited, 2008. 512 p.

60. Textbook of Therapeutics : Drug and Disease Management — 8th ed. / Eds Richard A. Helms Williams & Wilkins, 2006. 2780p.

10. Інформаційні ресурси

1. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_standards_of_medical_aid/
2. <http://www.pharmel.kharkiv.edu>
3. <http://www.tests.nuph.edu>

Електронні видання навчального призначення.

1. Клінічна фармація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.А. Зупанець, І.С. Чекман, С.Б. Попов та ін. ; під ред. І.А. Зупанця, І.С. Чекмана. Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2009. 176 с.
2. Основи клінічної медицини: симптоми і синдроми в практичній фармації: навч. посібник / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик та ін.; за ред. І.А. Зупанця, В.П. Черниха. Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2010.

3.